

UWARUNKOWANIA PODZIAŁU RÓL I OBOWIĄZKÓW W GOSPODARSTWACH DOMOWYCH ROLNIKÓW

Justyna Zwierzyk, Krystyna Żelazna
Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego

Streszczenie. Głównym celem opracowania jest ocena uwarunkowań podziału ról i obowiązków w gospodarstwach domowych rolników. Uzyskane wyniki wskazują, że mężczyzna odpowiada za prowadzenie gospodarstwa rolnego i jest głównym wykonawcą prac w jego obrębie. Kobieta jest na ogół współwykonawczynią prac produkcyjnych oraz wykonuje wszystkie obowiązki związane z prowadzeniem domu i obsługą życia rodzinnego. U mniejszej liczby ankietowanych zaobserwowano odchodzenie od tradycyjnego podziału ról w rodzinie na rzecz modelu partnerskiego. Ujawniła się także skłonność mieszkańców wsi do racjonalizowania pracy przez wprowadzanie innowacji technicznych i organizacyjnych.

Słowa kluczowe: gospodarstwo domowe, gospodarstwo rolne, rodzina wiejska, podział pracy

WSTĘP

Specyfika gospodarstwa domowego osób powiązanych z rolnictwem, które jest z reguły gospodarstwem rodzinnym, wyraża się tym, że jego funkcjonowanie jest ściśle związane z działalnością gospodarstwa rolnego, co czyni z niego zintegrowaną całość wytwórczą, organizującą równocześnie proces konsumpcji własnych i nabytych dóbr. Gospodarstwo rolne zapewnia podstawy egzystencji gospodarstwa domowego, natomiast gospodarstwo domowe umożliwia świadczenie bezpośrednich usług na rzecz gospodarstwa produkcyjnego i rodziny, jak np.: wyżywienie, zapewnienie warunków wypoczynku i regeneracji sił do pracy, sprawowanie funkcji wychowawczo-opiekuńczych nad dziećmi, a w tym przysposabianie do zawodu rolnika oraz organizowanie życia rodzinnego.

Celem badań empirycznych było zebranie informacji na temat podziału pracy w gospodarstwie domowym oraz rolnym, a także analiza procesu decyzyjnego wśród członków rodzin wiejskich.

Badania przeprowadzono w okresie sierpień-październik 2004 r. na terenach wiejskich w siedmiu województwach (dolnośląskie, lubelskie, małopolskie, mazowieckie, opolskie, podkarpackie, świętokrzyskie). Objęto nimi 226 respondentów, w tym 122 kobiety i 104 mężczyzn. Przeważały osoby w przedziale wiekowym 41–60 lat z wykształceniem zawodowym. Liczebność rodzin zamieszkujących wspólnie gospodarstwa domowe kształtowała się na średnim poziomie 2 + 3, czyli rodzice z trójką dzieci. Głównym źródłem dochodu badanych rodzin była praca w gospodarstwie rolnym.

Do zebrania odpowiednich informacji posłużył kwestionariusz ankietowy, a wybór respondentów był celowy.

PODZIAŁ PRACY W GOSPODARSTWIE DOMOWYM

Przeprowadzone badania dostarczyły informacji na temat podziału pracy w gospodarstwie domowym na wsi. W świetle zgromadzonych danych można stwierdzić, że kobieta jest centralną postacią w tymże gospodarstwie i niejednokrotnie jedyną bądź główną wykonawczynią prac domowych. Na czynności domowe kobiety przeznaczały średnio około 4–6 godzin dziennie, podczas gdy mężczyźni przeznaczali na codzienne zajęcia w domu tylko od 1 do 2 godzin (tab. 1).

Tabela 1. Czas przeznaczony na wykonywanie prac domowych w ciągu jednego dnia przez kobiety i mężczyzn

Table 1. Hours per day spent by women and men on household duties

Wyszczególnienie	Czas pracy (w godz./dobę)															
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	14	15	16	
Kobiety (w %)	0	3	9	16	15	18	4	11	0	7	0	8	3	2	4	
Mężczyźni (w %)	14	18	6	11	8	8	0	3	2	8	1	9	5	0	3	

Źródło: Badania własne w 2004 r.

Source: Own research in 2004.

Szczegółowa analiza czynności wykonywanych w domu przez poszczególnych członków rodziny (tab. 2) prowadzi do następujących uogólnień:

- kobiety zajmowały się praniem, prasowaniem, przygotowywaniem posiłków, zmywaniem i porządkami codziennymi (takich odpowiedzi udzieliło około 90% ankietowanych). Do ich obowiązków należały także drobne zakupy codzienne, obejmujące głównie żywność, oraz porządki okresowe, choć w tych ostatnich częściej uczestniczyli wszyscy domownicy;
- mężczyźni brali udział w dużych zakupach okresowych, a także zajmowali się dziećmi;
- dzieci pomagały mamom w porządkach codziennych, zmywaniu oraz małych zakupach (wg około 18% ogółu respondentów);
- rodzice bądź dziadkowie wspólnie zamieszkujący gospodarstwo rolne pomagali przede wszystkim w opiece nad dziećmi.

Tabela 2. Osoby wykonujące poszczególne czynności domowe (w %)
 Table 2. Household duties distribution to family members (in %)

Wyszczególnienie	Drobne zakupy codzienne	Duże zakupy okresowe	Przygotowanie posiłków	Zmywanie	Pranie	Prasowanie	Porządki codzienne	Porządki okresowe	Opieka nad dziećmi
Kobieta	64	32	89	82	96	90	80	51	40
Mężczyzna	5	6	1	1	0	0	0	0	0
Kobieta i mężczyzna	11	55	5	4	2	3	3	17	40
Rodzice (dziadkowie)	2	0	3	1	0	0	1	0	9
Dzieci	7	0	0	5	0	4	6	1	0
Wszyscy domownicy	11	7	2	7	2	3	10	31	11

Źródło: Badania własne w 2004 r.
 Source: Own research in 2004.

Decyzje o podziale pracy w gospodarstwie domowym u połowy ankietowanych podejmowane były wspólnie przez obydwójce małżonków (wg 54% kobiet i wg 51% mężczyzn). Chociaż panie były głównymi wykonawczyniami prac domowych, to tylko jedna czwarta z nich (25%) samodzielnie podejmowała decyzje. Podejmowanie decyzji w gospodarstwie domowym odzwierciedla tradycyjny model rodziny wiejskiej, w której prace domowe wykonują zwykle kobiety, a gospodarskie mężczyźni. W rodzinach wielopokoleniowych w podejmowanie decyzji byli czasem włączani wszyscy domownicy (12% respondentów), natomiast samotni mężczyźni byli zmuszeni podejmować je samodzielnie (około 10% panów).

Na podział pracy w gospodarstwie domowym wpływało wiele czynników. Blisko połowa ankietowanych za najważniejszy z nich uznała stopień zaangażowania członków rodziny w prace rolnicze. Wykonywanie ciężkich prac polowych, którymi zajmowali się głównie mężczyźni, znacząco ograniczało ich udział w zajęciach domowych.

Jedna czwarta ogółu badanych osób stwierdziła, że na podział obowiązków w domu wpływa wyposażenie w odpowiedni sprzęt. Posiadanie sprzętu gospodarstwa domowego umożliwiało kobietom sprawniejsze wykonywanie wielu prac oraz zmniejszało potrzebę angażowania innych członków rodziny. Mniej ważną, ale także akcentowaną rolę odgrywała ilość wolnego czasu współmieszkańców, co ujawniało się raczej w rodzinach nieprzestrzegających ścisłego podziału pracy. Nie można też pominąć znaczenia zainteresowań i umiejętności domowników, które w zakresie czynności domowych były większe po stronie pań (tab. 3).

Większość badanych osób była zadowolona z podziału prac w gospodarstwie domowym. Znaczącej liczbie kobiet odpowiadała sytuacja, w której przejmowały na siebie prawie wszystkie obowiązki domowe, uważając taki stan za prawidłowy (74% pań). Wynikało to w dużej mierze z przyzwyczajenia do tradycyjnego podziału ról w rodzinie wiejskiej. Jest zrozumiałe, że aż 84% mężczyzn w pełni akceptowało model rodziny, w której domem zajmuje się kobieta. Przy uzasadnianiu swojego stanowiska 38% panów i 29% pań stwierdziło, że w ich domach jest ustalony odpowiedni podział prac, a każdy z domowników ma przydzielone konkretne zadania. Część respondentek po

prostu lubiła taką pracę i nie traktowała jej w kategoriach przykrego obowiązku, a wręcz przeciwnie, przynosiła im ona dużo radości i satysfakcji. W małej liczbie gospodarstw domowych (11%) przy wykonywaniu prac występowała wzajemna pomoc wszystkich domowników. Większość respondentów nie chciałaby zmieniać niczego w swoim gospodarstwie domowym, a jedynym czynnikiem mogącym usprawnić pracę mógłby być dodatkowy sprzęt gospodarstwa domowego.

Tabela 3. Czynniki decydujące o podziale pracy w gospodarstwie domowym według respondentów (w %)

Table 3. Factors determining household work division according to the respondents (in %)

Wyszczególnienie	Kobiety			Mężczyźni		
	najważniejsze	ważne	mniej ważne	najważniejsze	ważne	mniej ważne
Zaangażowanie członków rodziny w prace rolnicze	53	8	7	47	14	5
Zainteresowania i umiejętności	20	21	11	26	17	8
Wyposażenie gospodarstwa domowego w sprzęt	7	26	12	3	26	13
Podział pracy jak u rodziców	0	7	4	1	3	6
Podział pracy jak u sąsiadów	0	0	0	0	1	1
Ilość wolnego czasu	10	16	25	6	14	21
Nie ma podziału pracy	7	7	16	12	6	15
Brak odpowiedzi	3	15	25	5	19	31

Źródło: Badania własne w 2004 r.

Source: Own research in 2004.

Z podziału prac domowych niezadowolonych było 21% kobiet. Zwrały one uwagę na zbyt dużą ilość obowiązków i niesprawiedliwy podział pracy, powodujący frustrację i stanowiący dla nich duże obciążenie psychiczne. Akcentowanym problemem, spowodowanym nadmiarem zajęć, był także brak czasu dla siebie i rodziny.

PODZIAŁ PRACY W GOSPODARSTWIE ROLNYM

Pracą w rolnictwie małżonkowie zajmowali się wspólnie. Mężczyźni wykonywali najcięższe prace polowe, na które przeznaczali około 8–10 godzin dziennie. Kobiety pomagały przy pracach związanych z gospodarstwem rolnym średnio przez 6 godzin dziennie (tab. 4).

Wśród prac wykonywanych w gospodarstwie rolnym za najbardziej pracochłonną została uznana uprawa roli i roślin. Zajmowali się nią przede wszystkim mężczyźni (wskazało na to 68% z nich). W mniejszym stopniu małżonkowie wykonywali te zajęcia wspólnie (około 30% odpowiedzi). W rodzinach wielopokoleniowych często uczestniczyli w tych pracach wszyscy domownicy. Zbiór plodów rolnych w większości gospodarstw wymagał zaangażowania obojga małżonków lub wszystkich domowników. W około jednej czwartej gospodarstw, w których prace polowe wykonywali wyłącznie mężczyźni, również i zbiór plodów rolnych był tylko ich obowiązkiem. Opieka nad zwierzętami, obejmująca obrządek i karmienie, w większości przypadków była spr-

wowana wspólnie przez kobiety i mężczyzn, a w mniejszym stopniu wyłącznie przez mężczyzn lub przy udziale wszystkich domowników. W gospodarstwach partnerskich małżonkowie w 40% gospodarstw razem zajmowali się udojem, a w rodzinach opartych na tradycyjnym podziale pracy było to zajęcie przynależne kobiecie (35% w ocenie mężczyzn i 45% w ocenie kobiet). Zbyt produktów rolnych należał głównie do zajęć męskich (57% przypadków), chociaż w znaczącym zakresie małżonkowie zajmowali się nim wspólnie (swoją udział przy sprzedaży potwierdziło 47% badanych pań). Głównym obszarem działań kobiet, w których mężczyźni prawie nie uczestniczyli, był ogród i jego pielęgnacja (wg informacji połowy ankietowanych). Częściej pomagały im w tych pracach dzieci (tab. 5).

Tabela 4. Czas przeznaczony na wykonywanie prac w gospodarstwie rolnym w ciągu jednego dnia przez mężczyzn i kobiety

Table 4. Hours per day spend by women and by men on farm duties

Wyszczególnienie	Czas pracy (w godz./dobę)																
	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17-18
Kobiety (w %)	2	7	3	11	8	20	2	14	2	10	0	7	0	7	1	3	0
Mężczyźni (w %)	0	3	2	5	5	6	4	19	2	19	3	16	2	7	0	5	2

Źródło: Badania własne w 2004 r.

Source: Own research in 2004.

Tabela 5. Osoby wykonujące poszczególne czynności w gospodarstwie rolnym (w %)

Table 5. Farm duties distribution to family members (in %)

Wyszczególnienie	Uprawa roli i roślin	Zbiór plodów rolnych	Obrządek i karmienie zwierząt	Udój	Praca w ogrodzie	Zbyt produktów rolnych
Mężczyzna	68	31	32	16	7	57
Kobieta	0	0	3	35	47	4
Małżeństwo wspólnie	19	39	53	40	19	30
Wszyscy domownicy	12	29	10	6	15	8
Dzieci	0	1	0	0	10	0
Rodzice (dziadkowie)	1	0	2	3	2	1

Źródło: Badania własne w 2004 r.

Source: Own research in 2004.

O podziale pracy w gospodarstwie rolnym, podobnie jak w domowym, w większości przypadków małżonkowie decydowali wspólnie, co potwierdziło 67% kobiet i 53% mężczyzn. Może to świadczyć o istnieniu partnerskiego modelu małżeństwa w wielu badanych rodzinach. Wśród ankietowanych były też rodziny, w których tradycyjnie o sprawach gospodarstwa rolnego decydowali wyłącznie panowie (około 30% rodzin uczestniczących w badaniu). W stosunkowo małej liczbie domów (10%) o podziale prac w gospodarstwie rolnym decydowali wszyscy domownicy, a wyłączny udział pań w tym zakresie był znikomy.

Większość respondentów (ponad 60%) uznała, iż najważniejszym czynnikiem wpływającym na podział pracy w gospodarstwie rolnym jest siła fizyczna, niezbędna przy wykonywaniu ciężkich prac polowych. Następnie wskazywali na duże znaczenie

posiadania rolniczych zainteresowań oraz umiejętności, warunkujących sprawny przebieg różnych czynności (ważne dla około połowy pytaných). Część kobiet (20%) uznała, iż wzorowały się na rodzicach i powieły w swoich gospodarstwach panujący u nich schemat podziału pracy. U mniejszej grupy badanych brakowało ścisłego podziału pracy, a różne czynności w gospodarstwie rolnym wykonywane były według zasobów czasu i sił, a także potrzeb całej rodziny (tab. 6).

Tabela 6. Czynniki wpływające na podział pracy w gospodarstwie rolnym na podstawie informacji uzyskanych od kobiet i mężczyzn (w %)

Table 6. Factors determining farm work division according to surveyed women and men (in %)

Wyszczególnienie	Kobiety			Mężczyźni		
	najważniejsze	ważne	mniej ważne	najważniejsze	ważne	mniej ważne
Sila fizyczna	67	15	5	61	14	5
Zainteresowania i umiejętności	18	56	8	24	45	6
Podział pracy jak u rodziców	3	2	20	2	3	13
Podział pracy jak u sąsiadów	0	0	1	1	2	1
Praca poza gospodarstwem	3	6	7	3	4	7
Brak ścisłego podziału pracy	9	7	17	7	12	15
Brak odpowiedzi	0	14	42	2	20	53

Źródło: Badania własne w 2004 r.
Source: Own research in 2004.

Zdecydowana większość ankietowanych wyrażała zadowolenie z podziału prac w gospodarstwie rolnym (84% mężczyzn i 73% kobiet). Wyrażane przez nich opinie wskazywały, że obowiązki zostały podzielone na domowników w sposób racjonalny i sprawiedliwy. W związku z tym nie widziano konieczności zmian w podziale pracy, akcentowano natomiast potrzebę posiadania nowego sprzętu rolniczego i zmodernizowania całego gospodarstwa. Wśród małej grupy niezadowolonych osób pojawiły się wypowiedzi o zbyt dużym obciążeniu pracą i braku perspektyw dla rozwoju własnych gospodarstw.

Ocena tego, kto więcej pracuje na wsi, ukazała dużą zgodność małżonków i wzajemne poszanowanie dla pracy wykonywanej przez partnera. Większość ankietowanych uznała, że zarówno kobiety, jak i mężczyźni pracują jednakowo ciężko (wg 70% mężczyzn i 67% kobiet).

PROCES PODEJMOWANIA DECYZJI

W badanych gospodarstwach większość decyzji dotyczących zarówno spraw gospodarstwa domowego, jak i rolnego była podejmowana przez małżonków wspólnie, co w pełni satysfakcjonowało 80% mężczyzn oraz 79% kobiet i kolejny raz potwierdziło występujący wśród większości ankietowanych partnerski model małżeński. Według respondentów, ostateczne decyzje podejmowały osoby najlepiej zorientowane w danym zagadnieniu, co pomagało uniknąć przykrych konsekwencji związanych z nieodpowiednim wyborem (wg 30% mężczyzn i 28% pań). Mała grupa niezadowolonych wśród

przyczyn wskazywała uciążliwy brak odpowiedniego zaangażowania wszystkich domowników w decydowanie o sprawach dotyczących gospodarstwa.

Poważne decyzje finansowe, takie jak wzięcie kredytu bankowego lub pożyczki, w większości związków były podejmowane wspólnie przez obydwoje małżonków, co zgodnie przyznało 72% respondentów. Kobiety i mężczyźni razem decydowali także o zakupach drogiego sprzętu, np. meble czy RTV i AGD (ok. 70% pytaných), a w niektórych rodzinach uczestniczyli w tym wszyscy domownicy (w 20% przypadków). Średniej wartości zakupy okresowe, np. odzieży i obuwia, małżonkowie robili wspólnie lub było to wyłącznie w gestii kobiet. Jedynie o małych zakupach codziennych, obejmujących głównie żywność, panie decydowały w większości samodzielnie (wg 78% kobiet i 63% mężczyzn).

Sposób wychowywania dzieci oraz decyzje dotyczące ich kształcenia podejmowane były razem przez rodziców. Jednoosobowe decyzje w tych sprawach dotyczyły jedynie osób samotnie wychowujących dzieci. Również o formach spędzania wolnego czasu małżonkowie decydowali wspólnie albo przy udziale wszystkich domowników. Warto zaakcentować fakt, iż pomimo dużej ilości obowiązków związanych z prawidłowym funkcjonowaniem domu oraz sprawnym prowadzeniem gospodarstwa rolnego, większość mieszkańców wsi znajdowała czas wolny na przyjemności lub własne zainteresowania (wg 64% mężczyzn i 62% kobiet).

Mężczyźni odgrywali ważniejszą rolę przy podejmowaniu decyzji o zakupie środków produkcji rolniczej oraz rozkładzie prac polowych. Ich wypowiedzi sugerowały, że przeważnie sami dokonywali również zakupu sprzętu rolniczego oraz zbytu produktów rolnych. Z wypowiedzi kobiet wynika jednak, że miały one swój udział w tych czynnościach. O kupnie inwentarza małżonkowie decydowali w większości wspólnie, po wzajemnych konsultacjach (w około 60% badanych rodzin) (tab. 7).

Tabela 7. Zestawienie osób podejmujących poszczególne decyzje dotyczące gospodarstwa domowego oraz rolnego (w %)

Table 7. Responsibility for decision making in household and farmstead (in %)

Decyzje dotyczące:	Kobieta	Mężczyzna	Kobieta i mężczyzna	Rodzice (dziadkowie)	Dzieci	Wszyscy domownicy
Zakupów codziennych	78	0	13	1	1	7
Zakupów okresowych	44	1	44	0	0	11
Zakupów dużych	7	5	66	0	0	22
Zakupu sprzętu rolniczego	1	41	49	0	0	9
Zakupu środków produkcji rolniczej	1	64	30	0	0	5
Rozkładu prac polowych	3	51	37	0	0	9
Kupna inwentarza	3	25	66	0	0	6
Zbytu produktów rolnych	7	34	52	0	0	7
Kredytu lub pożyczki	4	14	72	0	0	10
Kształcenia dzieci	18	0	68	1	0	12
Czasu wolnego	5	2	49	0	1	43

Źródło: Badania własne w 2004 r.

Source: Own research in 2004.

Przy próbie ustalenia, kto pełni rolę „głowy rodziny”, okazało się, że zadanie to ciągle przypisywane jest mężczyznom, gdyż pogląd taki wyraziła ponad połowa ankietowanych (61% pań i 57% panów). Mniejsza grupa respondentów przyznała, że takie pojęcie w ich rodzinie nie istnieje, gdyż panuje u nich partnerskie współdecydowanie (wg 16% ogółu badanych). Bycie „głową rodziny” oznaczało przede wszystkim zapewnienie swym bliskim poczucia bezpieczeństwa i nie wiązało się z decydowaniem o domowym budżecie. U większości osób pieniądze były do wspólnej dyspozycji małżonków (wg 56% panów i 51% pań). 30% pań i 20% panów stwierdziło, że środkami finansowymi dysponowały przede wszystkim panie.

PODSUMOWANIE

Zebrany materiał empiryczny potwierdził, iż kobiety wiejskie są centralnymi postaciami w gospodarstwie domowym i wykonują w nim samodzielnie większość czynności. Do ich obowiązków należy obsługa życia rodzinnego, czyli pranie, prasowanie, przygotowywanie posiłków, zmywanie i porządki codzienne, w których czasami pomagały dzieci. Udział mężczyzn w pracach domowych ograniczał się głównie do pomocy w zakupach, i to tylko tych większych, robionych kilka razy w miesiącu. Wszyscy domownicy uczestniczyli regularnie jedynie w porządkach okresowych, odbywających się najczęściej przy okazji świąt bądź uroczystości rodzinnych. Opieka nad dziećmi rozkładała się na współmałżonków w zależności od czasu, jaki mogli im poświęcić, a w rodzinach wielopokoleniowych w wychowaniu dzieci pomagali dziadkowie zamieszkujący wspólnie. Uogólniając można stwierdzić, że gospodarstwo domowe to ciągle obszar „przypisany” kobietom. Pomimo nierównego podziału prac domowych, nie odnotowano symptomów niezadowolnienia wśród większości z nich. Posiadanie nowoczesnego sprzętu gospodarstwa domowego zostało uznane przez panie za czynnik zmniejszający ich obciążenie zajęciami domowymi. Przyznawały one także, że w większości sytuacji lepiej się na tym znają niż mężczyźni.

Istotnym elementem wpływającym na podział zajęć w gospodarstwie rolnym, oprócz koniecznej siły fizycznej, były odpowiednie umiejętności w tym zakresie. Kobiety wykonywały w gospodarstwie rolnym prace uzupełniające. Małżonkowie zbierali razem plody rolne, często przy udziale wszystkich domowników, oraz obrządzali i karmili zwierzęta. Około połowa ankietowanych deklarowała, że udojem zajmują się wspólnie, w pozostałej części był to obowiązek samych kobiet. Obszarem, na którym prawie nie zanotowano udziału mężczyzn, były prace w ogrodzie. Kobiety wykonywały tam większość czynności samodzielnie lub przy niewielkiej pomocy dzieci.

W większości rodzin o podziale pracy w gospodarstwie, zarówno domowym, jak i rolnym, małżonkowie decydowali wspólnie. Część ankietowanych zaakcentowała brak ścisłego podziału pracy i wykonywanie różnych czynności w gospodarstwie według zasobów czasu, siły i umiejętności, a także potrzeb całej rodziny. Niezależnie od sposobu podziału pracy większość respondentów była z niego zadowolona, uważając to za naturalne i sprawiedliwe. Na pytanie, kto więcej pracuje na wsi, odpowiedziano, że zarówno kobiety, jak i mężczyźni pracują jednakowo ciężko.

Zebrany materiał badawczy pozwolił potwierdzić tezę, iż większość respondentów preferowała partnerski model małżeński i większość decyzji dotyczących życia rodzinnego podejmowano wspólnie. W obrębie gospodarstwa domowego konsultowano się wzajemnie w kwestii zakupów drogiego sprzętu, a także zakupów okresowych, obejmujących przede wszystkim odzież i obuwie. W gospodarstwie rolnym razem uzgadniano zakupy sprzętu rolniczego, kupno inwentarza i formę zbytu produktów rolnych. Omawiano między sobą także kwestię wzięcia kredytu bądź zaciągnięcia pożyczki. Małżeński konsensus był również podstawą decyzji w sprawie kształcenia i wychowywania dzieci. Podobnie decyzje o sposobie spędzania czasu wolnego partnerzy podejmowali wspólnie bądź przy udziale wszystkich domowników. Tylko takie zagadnienia, jak zakup środków produkcji rolniczej i rozkład prac polowych, leżały wyłącznie w gestii panów. Kobiety zaś, jako osoby odpowiedzialne za przygotowywanie posiłków, samodzielnie decydowały o codziennych zakupach, w tym głównie żywności.

Przy ustalaniu „głowy rodziny” okazało się, że rola ta ciągle przypisywana jest mężczyznom. Jest to zapewne skutkiem długotrwałego funkcjonowania patriarchalnej struktury rodziny, w której mężczyźni byli odpowiedzialni za zapewnienie bytu i bezpieczeństwa swoim bliskim. Bycie „głową rodziny” w chwili obecnej nie prowadzi jednak do wyłącznego decydowania przez panów o domowym budżecie. W większości małżeństw pieniądze były do wspólnej dyspozycji obojga partnerów. W mniejszej grupie ankietowanych, u których środkami finansowymi rozporządzał jeden ze współmałżonków, uzasadnieniem takiego wyboru była większa oszczędność bądź lepsze gospodarowanie pieniędzmi przez żonę lub męża.

CONDITIONS OF ROLES AND DUTIES DIVISION IN RURAL HOUSEHOLDS

Abstract. The main assumption of this elaboration is to recognize the work division in households and farms and the decision process among rural families. Obtained results indicate that men are responsible for running farms whereas women field of activity is limited to production work and running households. Few respondents, according to the poll, change the traditional work division system into the partnership model. Among rural inhabitants the tendency has been revealed that they implement modern technical and organizational solutions to improve their work.

Key words: household, farm, rural family, work division

Zaakceptowano do druku – Accepted for print: 10.06.2005